

ДОКУМЕНТИ

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

**МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС
«НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941–1945 років»**

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕМОРІАЛЬНОГО
КОМПЛЕКСУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941–1945 років»
на 2012–2020 рр.***

**ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ
МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ**

**Протокол № 1
від 12 січня 2012 р.**

Київ-2012

---

* «Концепція» пропонується фахівцям з історії Другої світової війни для обговорення та пропозицій.

Музейна інституція — унікальний багатофункціональний комплекс, що виконує місію хранителя національної свідомості та історичної пам'яті народу, лабораторія синтезу теоретичних і практичних компонентів, робота якої визначається науковою та навчально-просвітницькою спрямованістю. В контексті процесів соціокультурної трансформації, що відбуваються нині, сформувався новий тип музею, основні функції якого — акумулювання, збереження, популяризація національної та світової історико-культурної спадщини, пріоритет наукової діяльності, як своєрідного стрижня розвитку музею, навколо якого обертаються всі складові музейної комунікації.

Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» — потужний, широковідомий в Україні та за її межами науково-дослідний та культурно-просвітницький центр, у стінах якого триває безперервний процес наукового пошуку, експозиційно-виставкових новацій та просвітницьких ініціатив. Меморіальний комплекс є важливим майданчиком для фахових наукових дискусій, вироблення новітніх методологічних підходів до музейної роботи. Саме таким музей має залишатися у майбутньому. Подальша інтенсифікація наукової роботи у всіх площинах і вимірах, постійне її вдосконалення, пошук та реалізація нових ідей — запорука сталого розвитку Меморіального комплексу.

Інтенсивний розвиток сучасної вітчизняної та зарубіжної історіографії, прискіплива увага до проблем найбільшого збройного конфлікту ХХ століття з боку світової спільноти, неоднозначні процеси в українському соціумі, геополітичні виклики зумовлюють переосмислення та уточнення концептуальних засад наукової діяльності Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років, змушують підвищувати конкурентоспроможність наукових досліджень у царині музеєзнавства та воєнної історії, спонукають до формування концепції національної пам'яті як «мозаїки індивідуальних, професійних, регіональних досвідів і пам'ятей», що дозволить зберегти поряд з узагальнюючими візіями пам'ять про героїзм і страждання, жертвовність і звитягу, подвиг і біль, досвід і спогади на рівні окремої людини у багатоаспектному вимірі Другої світової війни.

Формування нової системи ціннісних координат та історичної пам'яті про війну позначений певними суперечностями, що в свою чергу вимагає пошуку нових наукових, культурних і просвітницьких парадигм. В умовах переходу від однієї соціально-політичної системи до іншої музей вийшов на новий рівень осягнення і репрезентації воєнної доби, що зумовлює не лише необхідність теоретичного осмислення та всебічного аналізу історії Другої світової та Великої Вітчизняної воєн, а й від-

повідальність за коректну, аргументовану, науково підтверджену музейну інтерпретацію історичного факту.

Існування впродовж понад двох десятиліть незалежної України у складі світової спільноти, принципові зміни на політичній мапі, природне зменшення учасників та свідків воєнних подій, поступове перетворення історичної пам'яті про війну з синхронної на ретроспективну — всі ці фактори призвели до концептуальних еволюцій у музейній справі, серед яких слід назвати перехід від класових критеріїв та «естетичної пропаганди» до усвідомлення загальнолюдських цінностей і значення історико-культурної спадщини; розвиток гуманітарних складових історичної дійсності, естетичного смаку і творчої уяви, своєрідного орієнтиру на Людину, її внутрішній світ та духовну культуру; наукову діяльність музею як продуцента фундаментального історичного знання та суб'єкта комунікативної системи.

Використання соціально-гуманітарної моделі «переживання» й увічнення історії дозволяє по-новому сформулювати соціальну місію Меморіалу, сконструювати концептуальну модель музею як багатофункціонального культурного комплексу, визначити в кінцевому результаті ті цільові орієнтири, котрими Меморіальний комплекс зможе керуватися у своєму подальшому розвитку.

Рухаючись у фарватері світової історичної науки, залучаючи модерний методологічний та методичний інструментарій, генеруючи новітні концепції та інтерпретації історичного процесу, актуалізуючи історичну пам'ять, Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років і в майбутньому акумулюватиме та зберігатиме національну та світову історико-культурну спадщину, займатиметься тезавруванням емпіричного та реліквійного масиву, проводитиме фундаментальні та прикладні історико-музезнавчі дослідження, реалізовуватиме потужні експозиційно-виставкові проекти, залишатиметься суб'єктом культурного і духовного становлення модерної української нації, впливатиме на формування національної ідеї, відіграватиме в суспільстві об'єднувальну роль.

Загальні положення

Формулювання концептуальних засад (Концепції) наукової діяльності Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» обумовлене необхідністю подальшого визначення та схвалення своєрідної комплексної моделі музею у найближчому майбутньому, пріоритетних характеристик його науково-дослідної, науково-фондової, науково-експозиційної, науково-просвітницької, нау-

ково-методичної, науково-видавничої та науково-реставраційної складових.

Затвердження саме цих векторів майбутнього розвитку Меморіалу, які є фундаментальними для організації музейного життя, дозволить зреалізувати науково-музеологічний пласт роботи Меморіального комплексу, його структурних наукових підрозділів як системну діяльність із визначеною цільовою спрямованістю.

Нормативно-правовою основою концептуальних засад (Концепції) наукової діяльності є Конституція України, Закони України «Про музеї та музейну справу», «Про культуру», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Положення про Музейний фонд України, Положення про національний заклад (установу) України, а також Статут Меморіального комплексу, рішення вченої ради музею, наукові здобутки Меморіалу, кращий вітчизняний і світовий музейний досвід.

Концепція наукової діяльності Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років на 2012–2020 рр. є основою для підготовки річних планів наукових досліджень, організації науково-дослідної, науково-фондової, науково-експозиційної, науково-просвітницької, науково-методичної, науково-видавничої та науково-реставраційної діяльності, а також визначає мету, принципи, завдання і механізми розвитку наукової роботи.

У визначенні нових аспектів Концепції науковий колектив музею керується як набутками фундаментальної історичної науки за останні роки, так і власним творчим досвідом реалізації попередніх концептуальних засад наукової діяльності. Основним орієнтиром при цьому залишається пошук шляхів комплексної реконструкції адекватної картини минулого, що базується на достовірних документальних джерелах, автентичних музейних предметах і максимально неупередженому їхньому трактуванні.

Наукова діяльність у Меморіальному комплексі є інтелектуальною творчою роботою, що здійснюється у формі наукових досліджень і спрямовується на одержання та використання нових знань, їхнього подальшого втілення у музейній практиці.

Модель музею як науково-дослідної та культурно-освітньої установи, що успішно втілюється на практиці, визначає бачення Меморіального комплексу як:

- *європейського музею* за стилем, технологіями, якістю наукових та екскурсійно-просвітницьких програм, проектів і водночас відповідального перед державою та суспільством, *загальнонаціонального* за змістом і рівнем діяльності;
- *відкритого музею* інноваційного типу, який у той же час зберігає свою музеальну ідентичність, класичні риси музейної установи

- воєнно-історичного профілю, здатного генерувати та забезпечувати трансфер сучасного історичного та музейного знання, задовольняти попит, різноманітні потреби у галузі науки та культури;
- *визнаного дослідницького та просвітницького закладу*, який сповідує принципи музею дослідницького типу, де наукова діяльність є головною домінантою розвитку, і якому притаманна органічна єдність наукового, екскурсійного та просвітницького процесу, єдність фундаментальності та фаховості змісту науки та експозиції;
  - *музейного комплексу* як масштабної всеукраїнської поліфункціональної науково-просвітницько-педагогічної структури, що дозволяє виконувати функцію сприяння інноваційному розвитку, в тому числі різними формами інтеграції науки, просвітництва, соціально-гуманітарної сфери;
  - *музею* зі стійкими традиціями наукового та високохудожнього експонування, пріоритетом науки та сучасних знань, атмосферою творчості та відкритості;
  - *високорейтингового музею*, що володіє високим авторитетом в суспільстві й державі, а також за кордоном, позитивними відгуками відвідувачів та професійними експертними оцінками.

Отже, **провідними напрямками наукової роботи** музею є:

- *науково-дослідна діяльність*: комплексне дослідження теоретичних і практичних проблем історії та музеології, співпраця з фахівцями академічних наукових установ, різноманітних архівів і музеїв; подальше цілеспрямоване комплектування фондів колекцій; опрацювання тем і матеріалів, пов'язаних з експозиційною роботою, написання концепцій, тематико-експозиційних планів; дослідження окремих тем та підготовка до проведення наукових експедицій, а також атрибуція, класифікація і систематизація музейних матеріалів багатотисячної колекції, що сприяє розширенню джерельної бази історичної науки; розкриття музейними засобами, насамперед в експозиції, концептуальної ідеї музейного відображення історії Другої світової війни та її українського аспекту;
- *науково-фондова діяльність*: цілеспрямоване та систематичне формування музейного зібрання, наукове опрацювання музейних фондів; забезпечення обліку, вивчення і збереження музейних предметів та колекцій, створення необхідних умов для їхнього наукового та музейного використання;
- *науково-експозиційна та виставкова діяльність*: наукове проектування музейних експозицій та виставок, розробка тематики і проблематики системи експозицій музею, організація взаємодії музею з широкими колами громадськості; визначення основних суб'єктів

культурного діалогу, який відбувається на виставково-експозиційній площі Меморіалу, виявлення їх ціннісних позицій і орієнтацій; формування основних локусів культурно-історичного змісту; формування збалансованої системи експозиційної комунікації в музеї, визначення місця і ролі стаціонарної експозиції та тимчасових виставок, інших форм культурної взаємодії — традиційних і нетрадиційних для музейної справи;

- *науково-просвітницька діяльність*: практична реалізація просвітницько-виховної функції музею, вдосконалення та розвиток різних форм науково-просвітницької роботи, актуалізація музейних аспектів педагогіки, андрагогіки та психології; багатопланова і різнобічна робота з відвідувачами, зокрема з дітьми та молоддю; розроблення та вдосконалення різноманітних методів залучення відвідувачів, наукові дослідження та розробки в цих напрямках; соціологічні та маркетингові висліди;
- *науково-методична діяльність*: узагальнення та вдосконалення методології та методики опрацювання актуальних питань музейної справи та втілення їх у музейну практику, розробка методичних посібників і рекомендацій, що розкривають як зміст і форми тих чи інших напрямків музейної роботи, так і методи наукової організації музейної роботи; вивчення історії музею, аналіз, узагальнення і поширення його досвіду, питань наукового й архітектурно-художнього проектування експозиції, організація на наукових засадах екскурсійної та науково-просвітницької роботи; розвиток інноваційних методик експозиційно-виставкової діяльності;
- *науково-видавнича діяльність*: видання власної наукової, науково-популярної, методичної та рекламної продукції, її впорядкування, облік та розповсюдження;
- *науково-реставраційна діяльність*: здійснення комплексу науково обґрунтованих заходів щодо зміцнення фізичного стану та поліпшення зовнішнього вигляду, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів музейних предметів та предметів музейного значення із забезпеченням збереження їхньої автентичності; дослідження та узагальнення досвіду реставраційних робіт.

Реалізація вищезазначеної моделі комплексної музейної інституції покликана забезпечити конкурентоспроможність Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» як в українському, так і у міжнародному науковому та музейному просторі.

Концептуальними принципами, на яких ґрунтується наукова діяльність Меморіального комплексу вважаються:

- *об'єктивність*, що розуміється як політична незаангажованість у трактуванні історичних документів, подій, фактів;
- *безперервність* та послідовність, актуальність та інноваційність пошукових зусиль;
- *системність* та логічна структурованість наукових вислідів;
- *єдність* наукових досліджень і науково-просвітницького та екскурсійного процесів та їхня спрямованість на забезпечення потреб музейної практики;
- *спрямованість* наукових досліджень до загальносвітових тенденцій;
- *багатогранність*, всебічність та практична направленість наукової роботи;
- *динамічність* процесу проведення наукових досліджень;
- *доступність* змісту, форми та засобів проведення наукових досліджень;
- *інформативність* проведення наукової роботи;
- *апробованість* результатів наукових досліджень на різних рівнях та в музейній практиці.

Пріоритет наукових досліджень є головною домінантою розбудови Меморіального комплексу як інноваційної структури, що передбачає:

- *розвиток* існуючої наукової школи та започаткування нових напрямів досліджень;
- *системність* і послідовність обсягів наукових досліджень, у тому числі фундаментальних; підвищення конкурсної та грантової активності;
- *оптимізацію* нерозривного зв'язку передових методів наукових досліджень, фондової роботи, науково-просвітницької та науково-експозиційної діяльності;
- *інтеграцію* наукових підрозділів Меморіалу з іншими науковими структурами та установами, в тому числі зарубіжними, що є однією із необхідних умов доведення наукових розробок до практичного впровадження;
- *оприлюднення* результатів науково-дослідної роботи та наукових розробок Меморіалу в наукових виданнях, засобах масової інформації, на нарадах, симпозіумах, конференціях усіх рівнів;
- *збільшення* обсягів наукової тематики, що виконується науковими відділами з метою комплексного вирішення наукових проблем;
- *організацію* та проведення міжнародних, всеукраїнських, міжмузейних наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів та постійна, активна участь наукових співробітників Меморіального комплексу у різноманітних наукових заходах інших музейних та наукових організацій і закладів;

- *створення* електронної бібліотеки Меморіального комплексу, в якій будуть представлені джерела, рідкісні видання, монографії, статті, картографічні та ілюстративні матеріали, аудіокниги з історії Другої світової війни та інших військово-політичних конфліктів, а також з теорії та практики музеєзнавства;
- *комплексне* впровадження наукового продукту одночасно із наданням науково-просвітницьких послуг з реалізації відповідних музейних технологій.

З метою **стимулювання наукових досліджень**, пріоритетів наукової роботи стосовно інших видів музейної діяльності, підвищення її ефективності передбачається:

- *вести* постійну роботу з удосконалення внутрішньомузейної нормативної бази, у тому числі для стимулювання залучення позабюджетного фінансування наукових досліджень, оприлюднення наукових досліджень у виданнях із високим імпаکت-фактором;
- *визначити* критерії оцінки якості наукових розробок із урахуванням реалій музейно-комунікаційних процесів та існуючих засад наукової експертизи;
- *вживати* заходи щодо підвищення рівня суспільного визнання здобутків наукової школи Меморіального комплексу (участь у загальнодержавних та міжнародних музейних конкурсах, представлення до різноманітних премій і грантів, почесних звань, стимулювання до підвищення фахового рівня, навчання в аспірантурі тощо);

Високий ступінь інформаційної відкритості та інтеграції музею у світовий науковий та музейний простір обумовлює реалізацію системного підходу в широкомасштабній міжнародній діяльності. Це передбачає:

- *офіційне* приєднання Меморіального комплексу до різноманітних міжнародних музейних об'єднань, активна робота у міжнародних організаціях та участь у міжнародних рейтингах;
- *створення* спільних науково-навчальних комплексів із провідними вітчизняними та іноземними музеями;
- *реалізація* через угоди із закордонними музеями програм сприяння мобільності відвідувачів та обміну науковцями.

Запорукою успішної наукової діяльності, появи нових напрямів наукових досліджень, поширення транскордонних інформаційно-телекомунікаційних технологій музейної справи є забезпечення, у тому числі відповідною фінансовою та кадровою підтримкою, подальшого випереджаючого розвитку інформаційно-комунікаційної системи музею (ВЕБ-сайту). Високий ступінь інформаційної відкритості та міжнародної інтеграції, використання Інтернет-ресурсів для підтримки та зміцнення позитивного іміджу Меморіалу, його рейтингу, активної науково-дослід-

ної, науково-фондової, науково-експозиційної, науково-просвітницької, науково-методичної, видавничої та науково-реставраційної діяльності у віртуальному середовищі визначають необхідність створення, у тому числі, “соціальних” Інтернет-мереж музею, а також більш ефективного використання ВЕБ-сайту Меморіального комплексу як центрального ядра цієї системи, що, зі свого боку, забезпечить відповідний зворотний вплив на якісні показники з усіх напрямів наукової діяльності. Нові інформаційні системи, засновані на використанні мультимедійних технологій, лазерних дисків, значно розширюють можливості зберігання та аналізу історичних джерел. Активізується робота над створенням галузевих баз даних, розширюється застосування експертних систем та інших систем штучного інтелекту, глобальних комп’ютерних мереж, перш за все Інтернету.

На порядку денному — реалізація ідеї «віртуального музею» з використанням оригінальних музейних предметів, фото- і кінодокументів. Це дозволить створити принципово нову музейну експозицію, яка не лише забезпечуватиме зорове сприйняття унікальних реліквій, а й супроводжуватиметься відповідними звуковими ефектами і навіть уможливуватиме тактильні відчуття. Інтерактивні експонати будуть доступними для сприйняття людьми із захворюваннями органів зору і слуху: замість візуальних елементів в такій експозиції використовуватимуться аудіо-елементи, а замість слухових — оптичні ефекти. Особливість віртуального сервера полягатиме в тому, що на ньому можуть бути представлені тисячі зображень експонатів з максимально докладним текстом.

На часі розвиток інформаційно-аналітичної складової наукової діяльності Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років (у перспективі — створення інфоцентру), активізація розроблення та реалізації рекламної стратегії музею, здійснення системної підготовки й просування до вітчизняного й міжнародного інформаційного простору іміджевих друкованих, електронних, відео-, фото- та інших матеріалів, організація зв’язків із громадськістю тощо.

Формування ціннісних орієнтацій відвідувачів Меморіалу на рівні найвищих загальнолюдських надбань, які поєднують зацікавленість зі стійкими громадянськими, демократичними позиціями, необхідно забезпечувати подальшою розбудовою музею як соціокультурної інституції, що передбачає посилення і використання гуманістичного потенціалу екскурсійного продукту, поширення соціально-гуманітарних напрямів наукових досліджень.

Нарощування наукового потенціалу Меморіального комплексу і надалі необхідно супроводжувати розвитком та поліпшенням матеріальної бази. При вирішенні питань вдосконалення технічного забезпечення першо-

черговим є придбання обладнання та устаткування, що використовуватиметься одночасно для наукових досліджень (за умови їх високої ефективності), створення нових та оновлення існуючих експозицій, збереження й охорони фондової колекції, екскурсійно-просвітницького процесу; забезпечення розвитку сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій (у тому числі розвиток on-line та інших мультимедійних технологій).

В умовах ринкових відносин діяльності сучасних музейних установ притаманне впровадження маркетингових технологій, спрямованих на розширення музейної аудиторії, рекламування науково-музейного продукту і вивчення та формування попиту на нього. Ефективність такої маркетингової стратегії залежить від формування корпоративної пропозиції — міжмузейного співробітництва, реалізації спільних з іншими організаціями і закладами культури програм, здійснення партнерських проектів.

Вихід Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років на новий рівень, забезпечення якості в усіх складових діяльності, що є одним із головних завдань концептуальної стратегії, а одночасно і метою модернізації, і важливим критерієм її успішності.

Основні напрями наукової роботи

1. Науково-дослідна діяльність

Головною метою науково-дослідної діяльності залишається всебічне і ґрунтовне дослідження історії Другої світової та Великої Вітчизняної воєн, локальних збройних конфліктів другої половини ХХ століття, поглиблене вивчення та розкриття ролі і місця України у війні, її внеску в Перемогу; увічнення пам'яті мільйонів тих, хто загинув, моральна реабілітація жертв нацизму — військовополонених, «остарбайтерів», в'язнів концтаборів; популяризація та належна пошана до воєнного покоління та ін.

Діяльність наукових підрозділів Меморіального комплексу буде спрямована на:

- *продовження* досліджень з політичної, воєнної, соціально-економічної історії радянського суспільства напередодні, під час та опісля Другої світової війни, з підвищеною увагою на історію радянсько-німецького конфлікту; вивчення та опрацювання малодосліджених напрямків і тем: історія повсякденності, усна історія, воєнна антропологія, «образ ворога» з погляду людини ХХІ століття, злочинна сутність воєн; реалізацію науково-дослідного аспекту музейного проекту «Родинна пам'ять про війну»;

- *подальше* формування та поповнення фондозбірні Меморіалу матеріалами з проблемних аспектів історії України в роки Другої світової війни, локальних війн і конфліктів, які ще недостатньо представлені на просторово-експозиційних площах та фондовому зібранні музею, а саме: український чинник у війні, будні окупаційного життя в Україні, репресії в середовищі Червоної армії, депортації та репатріації населення України, пограбування культурних цінностей і реституційні процеси тощо;
- *продовження* комплектування фондів Меморіалу матеріалами особового походження учасників Другої світової та Великої Вітчизняної воєн, локальних воєн і воєнно-політичних конфліктів тощо. З цією метою — організація наукових відряджень, кущових та маршрутних польових експедицій;
- *активне* опрацювання та залучення джерел до історії Другої світової війни та збройних конфліктів періоду «холодної війни» з архівосховищ України та зарубіжних країн, адже невідворотна загроза повної втрати надзвичайно важливого, унікального за своїм евристичним і морально-психологічним та інтелектуальним наповненням документального пласту диктує необхідність невідкладних, концентрованих зусиль щодо збереження історичних джерел;
- *подальшу* фіксацію джерельного комплексу усної історії. В іншому випадку втрачаються специфічні риси учасників війни — представників усіх соціальних груп — унікальний материк історичної пам'яті, а залишаються лише офіційні документи й матеріали, за якими не проглядаються мотивації і моделі їхньої поведінки — той складний і суперечливий антропологічний зріз війни, без якого вона сприймається лише як механічний рух армій та військової техніки;
- *накопичення* фактографічного масиву з історії військових частин, з'єднань і об'єднань, що воювали на теренах України; особових справ двічі Героїв, Героїв Радянського Союзу, кавалерів ордена Слави, чотирьох медалей за відвагу, українців та уродженців України; вивчення матеріалів воїнів-українців — учасників вирішальних битв війни, партизанів, борців руху Опору, українців, які діяли у складі антинацистських військових формувань, зокрема різних країн, трудівників тилу, учасників відбудови; а також представників різних національностей — учасників боїв за Україну;
- *продовження* створення Всеукраїнської електронної бази даних на загиблих та зниклих безвісти воїнів у роки Великої Вітчизняної війни на основі сформованого документального фонду з обліку людських військових втрат України;
- *проведення* роботи з пошуку інформації на загиблих або зниклих безвісти воїнів; фундаментальне вивчення питання обліку військо-

- вих втрат Червоної армії у всіх її аспектах; апробацію історико-соціологічних досліджень історичної пам'яті про війну; актуалізацію соціально-гуманітарного виміру науково-пошукової роботи;
- *продовження* роботи над музейними науковими видавничими друкованими та електронними проектами, підготовки та публікації науково-довідкової, науково-популярної літератури з історії глобальних і локальних мілітарних конфліктів ХХ століття, музейно-методологічних і методичних вислідів;
  - *регулярну* евристичну роботу в Інтернет-мережі з метою виявлення та збереження цінних матеріалів, джерел, наукових монографій, статей, повідомлень, картографічних та ілюстративних матеріалів, дисертацій та авторефератів дисертацій з історії Другої світової війни та локальних збройних конфліктів з метою подальшого їхнього використання в наукових дослідженнях, а також для користування широкого загалу всіх небайдужих до воєнної історії;
  - *участь* у рецензуванні курсових, дипломних і «манівських» проєктів, наукових праць із військової тематики; опонування на прилюдному захисті кандидатських дисертацій;
  - *налагодження* обміну науковою інформацією, літературою, ідеями та робота над спільними проєктами і дослідженнями з науковими інститутами, установами та організаціями.

2. Науково-фондова діяльність

Науково-фондова робота спрямовується на удосконалення структурного та змістовного компонентів фондозбірні Меморіального комплексу, на розроблення науково обґрунтованих шляхів підвищення якості, удосконалення, планування та організації наукових досліджень та науково-дослідної діяльності на базі фондових зібрань, удосконалення методики проведення пошукової роботи та наукового комплектування фондів.

Головною метою науково-фондової діяльності залишається всебічне та ґрунтовне дослідження теоретичних підвалин наукового комплектування фондів, систематизація результатів досліджень з метою їх введення до наукового обігу і подальшої апробації та практичного втілення в музейній практиці, зокрема в реалізації музейного проєкту «Родинна пам'ять про війну», описово-документальна та евристична робота у фондозбірні Меморіалу.

Науково-фондова робота спрямовується на:

- *постійне* поповнення фондів музею новими пам'ятками та джерелами, наукове комплектування документально-реліквійного масиву, в тому числі — закупівля документальних і речових матеріалів періоду війни; пошук нових джерельних пластів стосовно мікроісторії, історії повсякденності, усної історії;

- *проведення* теоретичних досліджень з проблем пошуку, комплектування та збереження документального масиву, особливостей ведення системи фондової документації;
- *наукове опрацювання* зібраних матеріалів, складання науково-уніфікованих паспортів, інвентарних карток тощо;
- *подальше* вивчення носіїв музеальності, їхніх колекцій і зібрань, дослідження історичної, естетичної та художньої цінності музейного предмета, їхнє селекціонування на предмет автентичності, достовірності, інформативності, меморіальної, історичної, вікової, унікальної та ужиткової вартості;
- *удосконалення* довідково-пошукового апарату фондозбірні Меморіального комплексу;
- *створення* фондкових покажчиків, каталогів з окремих проблем воєнної історії, тимчасових фондкових виставок;
- *акумулювання* в довідково-інформаційному фонді (або в бібліотеці) Меморіалу цінних матеріалів, джерел, наукових монографій, статей, повідомлень, картографічних та ілюстративних матеріалів, дисертацій та авторефератів дисертацій з історії Другої світової війни та локальних збройних конфліктів;
- *налагодження* обміну науковою інформацією, літературою, ідеями та робота над спільними проектами і дослідженнями з науковими інститутами, державними установами та пошуковими організаціями;
- *оптимізацію* наукових підходів до заповнення комплексної автоматизованої музейної системи «КАМИС», зокрема «розширення» рубрики «Шляхи приходу експоната в музей, його походження та коротка історія», чітке окреслення методологічно-методичних підходів до написання рубрик «Стисла біографія власника-приватної особи», «Участь у бойових діях» тощо;
- *започаткування* документально-популярних видань музеєзнавчо-джерельного плану, дослідження тих чи інших колекцій, окремих груп музейних предметів, підготовка наукових розвідок на основі матеріалів фондів тощо. У нагоді могло б стати періодичне (або й не періодичне) друковане (або й електронне) видання, наприклад, «Записки з музейного джерелознавства» (назва умовна).

3. Науково-експозиційна та виставкова діяльність

Науково-експозиційна та виставкова робота спрямовуватиметься на удосконалення структури, форм та змісту головної експозиції та виставкових проектів Меморіального комплексу, підвищення атрактивності та експресивності, асоціативності та репрезентативності, афірмативності та екзистенційності, валідності та експліцитності музейного експозиційно-виставкового простору.

Науково-експозиційна та виставкова діяльність буде спрямована на:

- *проведення* досліджень наукових, інформаційно-довідкових, методологічних і методичних підвалин різнопланових аспектів науково-експозиційної роботи;
- *удосконалення* головної експозиції Меморіалу, його художньо-просторових експібітів, поповнення та реекспозиції експозиційних розділів і модулів новими фондowymi ресурсами, унікальними раритетами та експозитами тощо;
- *обґрунтування* та практичне втілення в експозиції нових тем і проектів за допомогою образно-реліквійних комплексів;
- *підготовку* та здійснення виставкових проектів, зокрема «Родина пам'ять про війну», що популяризуватимуть історичні знання, формуватимуть науковий світогляд, складатимуть інформативний фундамент у просвітницьких та музейно-педагогічних процесах;
- *створення* електронної експозиції музею, інтерактивних, респонсивних та динамічних виставок тощо;
- *налагодження* обміну науковою інформацією та ідеями відносно реалізації різнопланових виставок та робота над спільними проектами з вітчизняними та зарубіжними музейним та архівними інституціями.

4. Науково-просвітницька діяльність

Науково-просвітницька робота Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років спрямована на подальше становлення ефективної, соціально вагової системи національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, гармонійного поєднання державних та особистих інтересів, формування активної громадянської позиції, подолання негативних процесів і явищ у духовній сфері українського суспільства, становлення наукового світогляду на актуалізовані проблеми вітчизняної та світової історії; поваги до історичного минулого, національних і військових традицій.

Науково-просвітницька робота Меморіалу позиціонується наступними складовими:

- *упровадженням* до освітньо-культурного процесу сучасних досягнень музейної комунікації та інтерпретації, педагогіки та психології, соціології, андрагогіки та дефектології, національних і світових культурних і наукових традицій, підвищення ефективності виховної роботи музейними засобами;
- *урізноманітненням* музейної аудиторії за рахунок створення додаткових послуг та відповідних проектів для родин, людей похилого віку, людей з особливими потребами, іноземців тощо (впровадження

- пілотних музейно-освітнянських проєктів, моделювання інтерактивного «Дитячого музейного центру» зі спеціальною експозицією для різних вікових дитячих груп, із застосуванням ігрових, театралізованих заходів, гуртків-студій та комп'ютерної техніки тощо);
- *здійсненням* різноманітних маркетингових досліджень;
  - *реалізацією* та модифікацією багаторівневих музейно-педагогічних і просвітницьких програм (продовження музейно-педагогічного проєкту «Добридень, музей», започаткування просвітницького аспекту музейного широкоформатного проєкту «Родинна пам'ять про війну»);
  - *продовженням* із урахуванням набутого досвіду практики проведення музейних заходів для різних категорій екскурсантів з нагоди знаменних дат в історії країни, державних свят, ювілеїв воєначальників та видатних особистостей періоду Другої світової та Великої Вітчизняної воєн тощо;
  - *практикуванням* запрошення учнівської молоді, студентів ВНЗ, військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби, їхніх родин, представників міжнародних організацій, посольств, центральних та місцевих органів влади та управління, архівних установ, громадських і пошукових організацій на різноманітні музейні заходи, залучення до участі у волонтерських програмах Меморіального комплексу;
  - *налагодженням* дієвої співпраці та партнерських взаємовідносин із засобами масової інформації для медіа підтримки та презентації музейних проєктів;
  - *підготовкою* та здійсненням спільних проєктів із творчими спілками, ЗМІ (цикли публікацій, радіо та телепередач, довготривалі проєкти у формі постійних рубрик, соціально-гуманітарні акції тощо);
  - *удосконаленням* та активізацією науково-просвітницького «наповнення» віртуального простору ВЕБ-сайту музею для комфортного ознайомлення відвідувачів з музейно-педагогічними та освітніми програмами; використанням новітніх електронних технологій (аудіогіди, інформаційні кіоски тощо);
  - *вивченням* та соціологічним дослідженням музейної аудиторії, її запитів, інтересів і потреб для модернізації та трансформації музейної роботи в цілому.

5. Науково-методична діяльність

Науково-методична робота в Меморіальному комплексі спрямовується на вдосконалення інформаційно-методичного забезпечення співробітнич-

ків, впровадження новітніх стандартів музейної діяльності, підвищення рівня методологічного та методичного забезпечення діяльності музею, активізацію міжмузейної комунікації.

Реалізація науково-методичної діяльності відбуватиметься через наступні складові:

- *узагальнення* та поширення досвіду науково-дослідної, науково-фондової, науково-просвітницької, науково-видавничої та науково-реставраційної роботи в Меморіалі;
- *постійне* осмислення музеологічного, історичного, соціологічного, педагогічного та психологічного наукового продукту, інноваційних технологій та модерних методик музейної діяльності;
- *надання* практичної допомоги науковому колективу з питань теоретичних знань музейної та екскурсійної майстерності (методичні оперативні засідання, заняття, семінари, наставництво, проведення консультацій);
- *розробка* і реалізація музейних інформаційних і методичних програм тощо.

6. Науково-видавнича діяльність

Науково-видавнича робота Меморіального комплексу спрямовується на вдосконалення видання власної наукової, методичної та інформаційно-популярної друкованої продукції; реалізацію спільних видавничих проєктів із українськими та закордонними музейними інституціями та науковими установами.

Передбачається:

- *актуалізувати* роботу над внутрішньомузейними та спільними науковими видавничими проєктами, підготовкою та оприлюдненням науково-довідкової, науково-популярної літератури з історії глобальних мілітарних конфліктів ХХ століття, музейно-методологічними і методичними вислідами;
- *видати* низку наукових і науково-популярних праць, документальних збірників, біографічних і біобібліографічних довідників на основі матеріалів з фондів зібрань Меморіального комплексу на кшталт: «Долі невольників Третього рейху: соціальний, культурологічний та гуманітарний аспекти», «Друга світова війна у розрізі усної історії», «Епістолярні монологи війни», «З досвіду роботи Меморіального комплексу», «Зруйнована Україна. 1941–1944 рр.», «Київ очима ворога», «Партизанські колекції фондозбірні Меморіалу», «Повсякдення війни», «Постаті війни», «Практичний довідник музейного працівника», «Регіональні адреси сповіщень про загибель» тощо; путівників, комплектів буклетів, музейних каталогів та різноманітної рекламної продукції;

- *започаткувати* музейні електронні видання різноманітних наукових, музейних методологічних і методичних досліджень, рекламно-іміджевих публікацій тощо.

7. Науково-реставраційна діяльність

Науково-реставраційна робота музею спрямована на збереження музейних предметів і колекцій, поліпшення їхнього стану, проведення технічної та науково-практичної реставрації з використанням сучасних і перспективних розробок, технологій та наукових досліджень. Продовжуватиметься робота з *виготовлення* науково-проектної документації, *виконання* робіт з дезінфекції та дезінсекції, реставрації та консервації, реабілітації та музеєфікації музейних об'єктів, збереження унікальних раритетів, *удосконалення* реставраційних і консерваційних методик археологічних знахідок воєнного часу; *узагальнення* та поширення досвіду реставраційної методики і практики тощо.

Очікувані результати реалізації концептуальних засад (Концепції) наукової діяльності

Реалізація концептуальних засад (Концепції) наукової діяльності Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» має забезпечити:

- **підвищення** результативності наукових досліджень, що сприятиме створенню конкурентоспроможної наукової продукції, дозволить ефективно використовувати її набуток у всіх комунікаційних формах діяльності музею;
- **поліпшення** рекламно-іміджевої діяльності як невід'ємної складової ефективною діяльності Меморіального комплексу на ринку наукової продукції та послуг;
- **активізацію** наукової видавничої діяльності;
- **поглиблення** міжнародного, міжмузейного та внутрішньомузейного співробітництва на основі спільних наукових програм, проектів, розробок, структурних підрозділів, використання та створення спільної науково-технічної бази, організація і проведення спільних семінарів, конференцій, виставок та презентацій тощо;
- **розширення** науково-методичних підвалин діяльності музею;
- **активізацію** процесу подальшого формування, дослідження, зберігання та популяризації музейних колекцій; збільшення документально-інформаційного масиву фондозбірні Меморіального комплексу;
- **удосконалення** науково-просвітницької та науково-екскурсійної роботи, збільшення освітньо-культурного потенціалу Меморіалу, значне розширення категоріальної бази відвідувачів музею;

- **оптимізацію** науково-реставраційної складової розвитку Меморіального комплексу тощо.

Сучасні суспільні виклики, магістральні напрями історичної науки, модерні здобутки музейної комунікації, менеджменту та маркетингу дають імпульси для конструктивно-активної, креативної тактики у царині науки через поширення сфер впливу, форм діяльності, активізації науково-просвітницьких послуг на регіональному, національному та глобальному рівнях, у тому числі й у віртуальному просторі, а вищенаведені тези можуть розглядатися як формула успішності Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років», що може бути зреалізовано тільки наполегливою ініціативною працею усього колективу Меморіального комплексу.

**Заступник генерального директора
з наукової роботи**

Л.В. Легасова

Вчений секретар

Н.О. Шевченко